

„Meztelen fény” Szabó T. Anna:
Villany
Magvető, Bp., 2010.

A 2010-es könyvhétre a költőnőnek immár hatodik verseskötete látott napvilágot *Villany* címmel.

Költőnő – írtam, nem mintha a magyar nyelvnek szüksége lenne efféle nembeli megkülönböztetésre. De ha Szabó T. Anna verseit olvassuk, akarva-akaratlanul is érezzük: átsugárzik belőlük a nőiség – persze ne értelmezzük rosszul, ne afféle lebutított bájít, kicicomázott finomkodást értsünk alatta. Hogy elébe menjünk az ostobácska felvetéseknek, amelyek „férfirolalom” és „nőirolalom” lehetséges hasonlóságait és különbözőségeit elemezzük, valamint egyik vagy másik létjogosultságát kívánnák megkérdőjelezni, mindjárt állapítsuk meg Virginia Woolffal: „Ha valaki férfi, akkor agyának női fele is meg kell foganjon; ha pedig nő, meg kell termékenyülnie a benne lakozó férfitől.”

Ilyen jellegű „megtermékenyülést” érzékelhetünk Szabó T. Anna verseit olvasva, és ez az, ami költészetéből csakúgy, mint a benne rejtőző emberből (nőből, anyából, szeretőből) kisugárzik. Ez az a „villany”, aminek nemcsak hideg fénye, hanem meghittsége is körülveszi, átjárja az olvasót. Ez az a nőiség (a „férfiség”-nek ellenpontjaként létező, azzal valamiképp harmóniában élő, vele egyesülő), ami olyan közeget teremt, amelyben otthonosan mozoghat mindenki, aki hagyja, hogy a megtapasztalt, az átélt benne megnyissa meleg szobáit. A kötet legjobb lapjain ezt az atmoszférát olyan technikával teremti meg a költő, mely az egyesből, a személyesből kiindulva fokról fokra lép át az általános terepére. A *Hold-dal* sorait olvasva tisztán bontakozik ki ez a lassú, szinte észrevétlen (s épp észrevétlenségében szép és tiszta hangú) átmenet. Vegyük előbb az első néhány szakaszt: „sütött a hold és te már elaludtál / az öleléstől sütött még a testem / felkeltem mellőled a bodza ízű / derengésben az erkélyre kimentem // levágott hajad ott volt még kupacban / bizsergetőn körülvette lábam / lapult akár egy éjszakai állat / még meg is mozdult ahogy rajta álltam // a meztelen fény átütött egészen / a hajad szurkált ahogy beletúrtam / tested a testem minden részed részem / legyél a jövőm ha voltál a múltam”. Bármennyire is nagy kedvvel nyúl Szabó T. Anna a „szerepversekhez”, ez a hang, ez a személyesség az, ami költészetét felemeli; verse akkor ad legtöbbet,

amikor mögötte meglátunk valamit *önnön lényének* nem csupán külső, de belső körvonalából is, amikor mint a „meztelen fény” megmutatja magát. A költészet általános igazsága ezekre a versekre is érvényes: a költő minél mélyebbre ás le önmagába, annál megkérdőjelezhetőbb lesz a végső, egyetemességé tágitott konklúzió: „már annyi elmúlt hajszálak a percek / amit megéltünk mind levedlik rólunk / kihül a test és kilép a sötétbe / pár marék por lesz minden ami voltunk // de ott a múltunk minden holdsütésben / egymásra vetít minket mint az álom / hogy por a porban hulltában is éljen / hogy test a testbe mindig visszajárjon”.

Ha az imént arra utaltam, hogy jobban kedvelem a költő kitarulkozó, mint szerepbe bújtatott verseit, most azt is hozzá kell tennem: ha a szerep jól megformált, elhithető ereje van, akkor képes lerombolni költő és olvasó közt a falat, amelyet egy nyilvánvalóan elképzelt helyzet hamissága húzhat fel olykor, olyannyira, hogy elbizonytalanodunk: a szerep szerep-e valójában? Ilyen vers *A két kezemmel*. „Most anyám. Nemhogy hálás lenne, / kap mindennap húst, főzeléket, / a két kezemmel pelenkázom, / de ő üvölt, hogy szar az élet. // Hiába mondják, hogy leépült, / én tudom, csak nekem csinálja. / Rosszul szeret? Frászt. Nem szeret. / Bármit mondjon a Bibliája (...) Istenem, nem bírom tovább. / Hogy hörgött ma is: Üss meg! Ölj meg! / Két éve némán ápolom, / hogy ki ne mondjam: Te dögölj meg.” Ha kegyetlen is: ereje van. Ha meg is forgatja bennünk a kést, egyszerre kezünkbe is adja. Mert bár elrettenünk, cselekvővé válunk. Abban a pillanatban, ahogy a vers végiggondoltatja velünk önmagát, helyettünk él. És valahol itt van a kutya elásva, ami a női-férfi (vagy férfi-női) költészetet illeti. A hang egyértelműen nőé (mert persze azt is lássuk be, hogy a nemi szerep vállalása nélkül egy steril, belső hatásoktól megtisztított költészetet kapnánk), de ami kibontakozik belőle, fülünkben visszacseng: ettől függetlenedő hangzás. A költészet sosem tisztaszobában születik, sokkal inkább sokak által bejárt utakon, sok kéznyomot őrző kilincsek ajtóit nyitogatja, még sincs verseskönyv fehér foltok (kihagyások) nélkül. Éppen ezért nem érthetünk egyet azokkal, akik e kötet verseit szilánkokra, s e szilánkokat még apróbb szemekre törve akarják megközelíteni, hogy ne látszódjon más belőle, mint zúzalék. Mert mellékútjával együtt is költészet ez, amely ugyanúgy fénylik, mint versének holdja, holdfény átjárta teste: meztelenül.

Rózsássy Barbara